

Between Words and Pictures: Medieval Illuminated Haggadot from the JTS Library

Dr. Marcus Mordecai Schwartz

1. *The Second New York Haggadah* (Jewish Theological Seminary of America Mic. 8279), follows the text of the Italian seder for the night of Passover. According to the colophon, Joel ben Simeon—called Feibush the Ashkenazi—wrote, vocalized, and illuminated it in 1454. (*Slides 2-15*)
2. The Prato Haggadah (MS 9478) is one of the most significant medieval haggadah manuscripts. It is among the oldest of all illuminated Spanish Haggadot, dating from around the year 1300. (*Slides 16-28*)

Rabbi Marcus Mordecai Schwartz is Assistant Professor of Talmud at JTS and serves as the Ripp Schnitzer Librarian for Special Collections of The Library of JTS overseeing the largest collection of Hebrew manuscripts in the world.

He is a past recipient of the prestigious Professor Saul Lieberman and Dr. Judith Berlin Lieberman Graduate Fellowships in Talmudic Studies. He is also an alumnus of the University of Nebraska.

Rabbi Schwartz has taught at Rutgers, The State University of New Jersey, the Reconstructionist Rabbinical College, and Hebrew Union College–Jewish Institute of Religion. He has written articles for the Hebrew Union College Annual, Zeramim, the Encyclopedia Judaica Online, and the Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture. His book, *Rewriting the Talmud*, on the effect of tradition from the Land of Israel on the composition of the Babylonian Talmud, was released in the summer of 2019.

IN THE NAME OF THE FATHER

וְכַסֵּי יְהוָה יִסְדֹּד בְּלִי וְעֶד
יִתְּנוּ יָסֶד הַלְלָה לְהַלְלָה
לְשֵׁם הַלְלָה לְשֵׁם הַלְלָה
וְלִשְׁמֵי הַלְלָה לְשֵׁם הַלְלָה
וְלִשְׁמֵי הַלְלָה לְשֵׁם הַלְלָה
בְּלִי וְעֶד

וּמִיָּדָה חֶסֶד אֶל הַקְּטָנָה בְּשׁוֹלֵחַ וְאִם שָׁלַח מִיָּדָה אֶל הַ
אֲשֶׁר עָלָה הַשִּׁנִּי שְׂרָאָץ מִתְחִיל עֲבָדִים הֵינָּה וְאִם לֹא שָׁלַח
הָאֵל לֵב וְאִם מִיָּדָה וְשִׁתְּנָה " " "

בְּשֵׁם הַלְלָה
בְּשֵׁם הַלְלָה
בְּשֵׁם הַלְלָה

לִישׁוּבָא בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא
בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא
וְאַחַר רִשְׁעִי וְאַחַר רִשְׁעִי
שְׂמִינִי יִדְרֵעַ לְשִׁמְלִי

מִיָּדָא בְּיָדָא
בְּיָדָא בְּיָדָא
הַעֲדוּתָא

וְהַחֲזִיקִים וְהַחֲזִיקִים אֶת
בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא
לְיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא בְּיָדָא
אֶת הַחֲזִיקִים אֶת הַחֲזִיקִים

מִה הוּא אֹמֵר

וְעַתָּה

מִה הַעֲבֹדָה הוּא

לָכֶם וְלֹא לִי וְלִי שְׂדֵה־גֵיזָא

אֵת עֲצֻמוֹ מִן הַבַּיִת וְכֵן בַּעֲקָר

אֵת אֶתֶּה הַקָּהָל אֵת שִׁנְיָוֹתָם

לִי בַעֲבֹד זֶה עֲשֵׂה לִי לִי וְלֹא

לִי שְׂאִילִי חֵן שֵׁם לֹא הִיָּה קֵץ

וְעַתָּה

מִה הוּא אֹמֵר מִה

וְעַתָּה

וְעַתָּה וְעַתָּה אֵל

פְּרוֹדֵךְ יָד וְעַתָּה מִמִּינֵי

מִיָּה עֲבָדִים

וְלֵךְ לְשִׁמְךָ

שְׁמִי

אֶתְּחַלֵּץ

שְׁמִי וְלֹא יִשְׁכַּח בְּיָדֶיךָ חֶסֶד

לֵאמֹר בְּעֵד וְלֹא עֲשֹׂה לִי

בְּיָדֶיךָ מִיָּה עֲבָדִים חֶסֶד

מִדָּלֶשׁ דָּרֵשׁ מִלֵּב לִמְדָה בִּי

הָיָה אִיבִיטִים הָיָה יָבוֹל

מִבְּעֵד יָדֶיךָ מִלֵּב מִיָּה עֲבָדִים

אֶבְרָהָם אֶלְעֲזָרָה שְׁמִי

וְיִשְׁרָאֵל מִדָּלֶשׁ לְפָנֶיךָ

מִיָּדָיו בְּלִילֵי חֹדֶשׁ הַחֹדֶשׁ
 בְּבֹרַח מִיָּדָיו מִצֵּד וְעַד
 חֲסִידָה וְכֵן אֵלֶּי מִיָּדָיו אֶעֱשֶׂה
 שְׂמִימִים אֵלֶּי

וְהָיָה
 מִיָּדָיו
 בְּלִילֵי

חֹדֶשׁ אֵלֶּי וְלֹא מִלֵּד וְהִתְחַלֵּל
 בְּבֹרַח מִיָּדָיו מִצֵּד וְעַד
 חֲסִידָה וְכֵן אֵלֶּי מִיָּדָיו אֶעֱשֶׂה
 שְׂמִימִים אֵלֶּי וְלֹא חֲסִידָה אֵלֶּי

חזק חזק ביד אשר מעשר

בר את האחרות

וּבְיָמֵינוּ

זה חזק במה שיש חזקת מופתים

בשמים ובארץ וכל

והמדות עשו

וְכִי חזק ביד חזק שתי

ובזרוע נטויה שתי

והאחרות שתי ובמדות

שתי אלה עשר מופת שתי

חֲסִידָה עַל חֲסִידֵיהֶם בְּמִינֵיהֶם
וְאֵלֶּיָּהוּ דָם צְפִירֵי בָּנִים
עֲרֹב דָּבָר שְׂדֵיךְ בֵּרֶךְ אֲדָבָה
הַשֵּׁךְ מִכָּת בְּבִדּוּת

חֲסִידָה עַל חֲסִידֵיהֶם בְּמִנֵּיהֶם

סִימָנִיךְ

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל

אבותינו במצרים שני ואמרתם
 זבח פסח הוא ליל אשר פסח על
 בתי בני ישראל במצרים פסחו את
 מצרים ואת בתינו חציל ויקוד
 חכם וישתדוד

וזו צדק ברוך וזו צדק וזו צדק

זו שאלו
 אובליק על

שום מה

על שום שלא חספיק בניקן של
 אבותינו להחמיין על שגלה

נֶאֱמַר חֲסֵדָה אֵלֶּיךָ אֱלֹהֵינוּ נֶאֱמַר
 שֶׁנֶּאֱמַר חֲסֵדָה מִשְׁשֵׁם לְמִעַן הָאֱלֹהִים
 חֲסֵדָה אֵלֶּינוּ לְהַחֲלִיף אֶת הָאֱלֹהִים

אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָנוּ

לְאַהֲבָתֵנוּ

ששים בעבודתך ובחידוש בית
 מקדשך ושם נאכל מן חובתים
 ומין הפסחים אשר יאכלו רמס
 על קיר מזבחך לדעוך וזוהר
 לך שיר חדש על נאולתנו ועל
 פדות ומשינו ברוד אתה יי
 נאל ישראל

וערך מרום מלך דאן

ברוד אתה יי אדוני מלך

ושורק בוסק שמואל

מבית יל ברוך אל יחיה לו
מסדו רג בעבודתם עד קדו
המנוח אל יתה וברך לו
לדוממו אל יחדד לו
טוב כי לעולם חסדו

יחיה לו כל מעשיו וחסדו ביה ית שני
כי לו טוב לחיות ונעים לשחק ולחיי כי
מעולם ואל שום זמן א
ברך יתה יל מלך נהדר בתשובות

לֵי לֵי בִי טוֹב בִּי לְעוֹלָם חֲסִידִי
 חֲדָדִי לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים
 חֲדָדִי לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים
 לְעוֹשֵׂה נִסִּים וּמוֹתָוֹת לְפָנָיו

לחמא עניא דאבר
אברהמא בארעא דמצר
כל דכפין ייתי ויכול כל
סאן דצרד ייתי ויפסד
וישתא חכא לשנא דנא
בארעא דישראל השתא

עבדי לשנה חפאה בני

נשתנה חלילה חורין
חלילות שכל חלילות
אנו אוכלין חמץ או מצה
חלילה חורין כלו מצה
שכל חלילות אנו אוכלין

הַמִּקּוֹם כִּרְוֹךְ הוּא כִּרְוֹךְ
שְׁנֵתָן תּוֹרָה לִישְׂרָאֵל כִּרְוֹךְ
הוּא כִּנֵּד אַרְבַּעַת כִּנֵּים
דְּכִרָה תּוֹרָה אַחַד חֲכָם
וְאַחַד רִשְׁעִי וְאַחַד תָּם
וְאַחַד שְׂאִינֵי יוֹדֵעַ לִשְׂאִי

מִחוּ אֹמַם מִהַעֲדוֹת וְהַחֲקִי
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה
יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְנֶנּוּ וְאֶתְהַ
אֲמִיד לְךָ כְּחִלְכֹת הַפֶּסַח
אֵין מִפְּטִירֵיךְ אַחֵר הַפֶּסַח
אֶפִּיקוֹמִי

אתכם

מִחוֹ אוֹמַר מַה זֶה וְאָמַרְתָּ
אֵלַי פֶּחֱזֶק יָד הוֹצֵאנִי
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים

אֶת־חַנּוּי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אִין

אֶנְכִי וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ

נֶדָוָה

שֶׁעָמְדָה לְאַבְתִּינוֹלֵט

שֶׁלֹא אַחֲרֵי בִלְבֹר עָמַד

עָלִינוּ לְכַלֵּתָנוּ אֲשֶׁר שָׁנְנוּ

כִּרְיֹד הוּא שֶׁהַקֶּכֶּה מֵחֹשֶׁב
אֶת־הַקֶּץ לַעֲשׂוֹת מִה שֶׁאֵם
לֹא־בִדְהֵם אֲכִינוּ כִּי־זֶה הַפִּתְרִים
שֶׁנּוּי־אֵמֵר לֹא־כֶרֶם יִדְעֵתְדֵעַ
כִּי־נִרְיָה זֶרַעַב כִּי־אֶרֶץ
לֹא־לֶחֶם וְעֶבְרוֹס וְעֵנִי אֵת
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה

וְנֹס

דֹּד וְדֹד עֲמִדִּים עָלֵינוּ לֵב
לְכַלְתֵּנוּ וְחֶקֶת מִצִּדֵּנוּ מִיָּד

וְלִמְדָה מִחֶקֶת שֶׁלְבָן חֲאָרִמִּי
לְעִשּׂוֹת לִיעֲקֹב אֲבִינוּ ש
שֶׁפֶר עֵץ לֹא נֹזֵר אֶת עֵץ
חֲזָכִים לֵבָן בֵּין שֶׁלְעֲקֹר

לְהִשְׁתַּקַּע אֶל־לִנּוֹךְ שֶׁסָּמַע
וַיֹּאמְרוּ אֵל פֶּרַעַח לִנּוֹךְ
בְּאֶרֶץ בְּאֲנוּכִי אֵין מִרְעָה
לִצְאֵן אֲשֶׁר לְעִבְדֶּיךָ כִּי
כֶּסֶד חֲרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
וְעַתָּה יִשְׁכּוּנָא עִבְדֶּיךָ
בְּאֶרֶץ נֶשֶׁן

בְּנֵי מִלְכֵי

היה אומ' כל ישראל אמר
שלשה דברים אין בפסח
לא יצא ידי חובתו אלוהו
פסח מצח ומרור "

מַעֲלָה

מרוק

וה